

جنبش تعاونی در پاکستان

مأخذ: Reviw of International Cooperation No.1 1992

نوشته: دکتر شیخ محمد مسلم
مترجم: امیر وهابیان

بدهکاری به دنیا می‌آیند و با قرض نیز از دنیا می‌روند بود. این جنبش به وسیله دولت شناسائی و به عنوان معیاری عملی برای کاهش بدهکاری روستائیان و توانا ساختن ایشان برای کمک به خود و همیاری به یکدیگر و بر روی پای خود ایستادن آنان معرفی و ارائه شد. تصویب نامه ۱۹۰۴ شرکت‌های تعاونی اعتبار اولین اقدام عمده در این راستا بود.

این لایحه در سال ۱۹۱۲ جای خود را به قانون شرکت‌های تعاونی که در آن انواع شرکت‌های تعاونی پیش‌بینی شده بود داد. و در واقع موجبات تشویق و ایجاد ساختار مستحکمی را برای نهضت تعاون فراهم نمود. مصوبه سال ۱۹۱۲ به مدت ۵۲ سال یعنی تا سال ۱۹۶۵ به قوت خود باقی ماند. در آن سال دولت این تصویب‌نامه را اصلاح و قانون شرکت‌های تعاون سال ۱۹۲۵ سند و قوانین ۱۹۲۷ که جامع‌تر و برای توسعه و پیشرفت صحیح جنبش بهتر وضع شده بودند را به مورد اجرا گذارد.

جنبش تعاون قدم به میان می‌گذارد:

شعار جنبش تعاون در پاکستان «یکی برای همه و همه برای یکی» می‌باشد. تعاونیها چهارچوبی دمکراتیک و سازمان‌هایی مردمی برای مردم و توسط مردم می‌باشند. با تقسیم شبه قاره هند و ایجاد کشور پاکستان، تجار، بانکداران و صنعتگران غیر مسلمان کشور را به سوی هندوستان ترک گفتند. این امر سیستم بانکداری و امور تجاری

کشور پاکستان گاهواره تمدنی بسیار کهن به قدمت ۴۰۰۰ سال قبل از تاریخ مسیحیت است. این کشور از غرب با افغانستان و ایران و از شرق با کشور هندوستان هم مرز است. پاکستان دارای آب و هوایی متغیر با متوسط بارندگی سالانه ۲۰ اینچ می‌باشد. وسعت پاکستان بیش از ۵۰۰۰۰۰ کیلومتر مربع و جمعیت تقریبی آن در حدود ۱۱۰ میلیون نفر است که ۹۸٪ آن را مسلمانان تشکیل می‌دهند و ۲٪ مردم آن باسواد هستند.

پاکستان کشوری است کشاورزی که ۷۵٪ مردم آن در مناطق روستایی زندگی و از طریق کشاورزی امرار معاش می‌کنند. تولیدات عمده کشور کشت گندم که غذای اصلی مردم است و پنبه، برنج، نیشکر، ذرت، حبوبات، توتون، سبزیجات و میوه‌جات می‌باشد.

نهضت تعاونی در پاکستان از اوایل قرن بیستم آغاز گردید و در اصل به عنوان یک بنگاه تأمین اعتبار برای کشاورزانی که با

را فلج کرده و باعث مشکلات بزرگ ملی گردید. جنبش تعاون برای پرکردن این خلأ قدم به میدان گذارد و با کمک بانکهای تعاونی مرکزی و حمایت مالی آنان از تجارت و صنعت و باراه اندازی صنعت کشور و با به عهده گرفتن اداره کارخانه‌های برنج‌کوبی و آرد و پنبه پاک‌کنی در حل این مشکلات گام برداشت. این بانکها همچنین به عنوان خزانه‌داران دولتی عمل کردند و مایحتاج ضروری روزانه را فراهم و توزیع نمودند. فروشگاه‌های مصرف کنندگان، کارخانه‌ها، مزارع چند منظوره و شرکت‌های حمل و نقل به تعداد زیاد تشکیل گردید. و بدین وسیله نهضت تعاون موجب صرفه‌جویی شد.

چهار بانک ایالتی در مراکز ایالات بلوچستان در مرز شمال غربی استان مرزی، پنجاب و سند وجود دارند اهداف این بانکها انجام امور بانکی و تسهیلات اعتباری نظیر کمکهای مالی و ایفای نقش اساسی برای شرکت‌های تعاونی عضو و نظارت و برآورد نیازهای اعتباری آنها، اعطای وام به دارندگان حساب سپرده ثابت، و ایجاد ارتباط بین تشکیلات تعاونی اعتبار با بازار پولی و توسعه رشد نهضت تعاون در پاکستان می‌باشد.

بانک فدرال برای تعاونی‌ها:

در سال ۱۹۷۷ دولت فدرال پاکستان، بانک فدرال را برای تعاونیها تأسیس کرد و تصویب‌نامه‌ای برای مدون کردن بانکداری تعاون گذراند. بانک تعاونی مؤسسه مالی برای رفع نیازهای اعتباری کشاورزی نهضت تعاون

از طریق بانک‌های تعاونی ایالتی و شرکت‌های تعاونی می‌باشد و این امر به دولت‌های فدرالی و ایالتی در تنظیم و فرمول‌بندی طرح‌های توسعه و احیای نهضت تعاون در کشور کمک می‌کند. تصویب‌نامه ۱۹۷۷ کلیه بانک‌های تعاون موجود به جز بانک‌های تعاونی ایالتی را منحل و آنها را به صورت شعب بانک‌های تعاون ایالتی که در ایالت مربوط به ثبت رسیده بودند درآورد. بانک‌های تعاونی ایالتی همچنین کلیه دارائینها و دیون و تعهدات بانک‌های منحل را برعهده گرفت و به شرکت‌های تعاونی واقع در محدوده آن ایالت پیشنهاد عضویت نمود.

تعاون‌نگرایان درخواست نمودند که سازماندهی بانک فدرال نباید به شکل یک شرکت بانکی باشد بلکه به عنوان مؤسسه‌ای تعاونی دایر گردد. آنها اصرار داشتند که انحلال بانک‌های تعاون در واقع نفی سیاست دولت در مورد عدم تمرکز خدمات تعاونی می‌باشد و موجب حذف و نادیده گرفتن تعاونی‌های ایالتی می‌شود. آنها اظهار می‌داشتند که بانک‌های تعاون منحل باید مجدداً برپا شود و استدلال می‌نمودند که سازمان‌های تعاونی می‌بایست عضو و سهامدار بانک‌های فدرال باشند.

اتحادیه تعاونی کشاورزان:

اتحادیه تعاونی کشاورزی در سال ۱۹۶۱ به منظور هماهنگی و تسهیل فعالیتهای شرکت‌های کشاورزی شامل برنامه‌های تجاری و آموزشی آنان تشکیل شد. این اتحادیه، توسعه همه‌جانبه جامعه روستایی را از طریق افزایش درآمد فراهم نمود. علاوه بر اینها اتحادیه، نگهداری ۱۹۰ تراکتور، توزیع وسایل یدکی آنها و مدیریت کارگاه‌های سیار و ثابت را به عهده داشت. ضمناً در حدود ۲۰۰ حلقه چاه را که منتج به ۳۰٪ افزایش تولید شد، ایجاد نمود انبارهایی نیز در مراکز اتحادیه جهت دسته‌بندی محصول اعضاء شرکتها و بازاریابی مشترک برای آنان ساخته شد.

مزارع تعاونی:

پس از اجرای برنامه اصلاحات ارضی

شرکت‌های خدماتی، مراکز خدماتی مزارع، تهیه و توزیع کود، بذر و سم، تراکتور و دیگر لوازم کشاورزی برای ۶۰۰۰ عضو شرکت مورد بهره‌برداری قرار گرفت که البته امر تهیه کود را زمانی به عهده گرفت که کشاورزان خود به فکر آن نبودند و دلالتان خصوصی مسؤولیت تهیه آن را در سطح روستا برعهده داشتند. ولی شرکت بالاخره موفق شد کشاورزان را متقاعد کند که کودهای شیمیایی موجب افزایش میزان محصول آنها خواهد شد.

● نهضت تعاونی

در پاکستان از اوایل قرن بیستم

آغاز گردید و در اصل

به عنوان یک بنگاه تأمین اعتبار

برای کشاورزانی که با بدهکاری

به دنیا می‌آیند و با قرض

نیز از دنیا می‌روند بود.

در سال ۱۹۷۲ در پاکستان، دولت تصمیم به تشویق گسترش مزارع تعاونی به عنوان وسیله‌ای برای توسعه کشاورزی در چهارچوب شرایط زندگی روستایی گرفت. به دنبال آن تصویب‌نامه مزارع ملی تعاونی در سال ۱۹۷۶ به تصویب رسید. این قانون تأسیس و توسعه مزارع تعاونی و صنایع کشاورزی بر اساس خودیاری و همیاری کشاورزان را به مورد اجرا گذارد. بر طبق این تصویب‌نامه ۱۱ راهنمای پروژه‌های کشاورزی تعاونی سازماندهی و به ثبت رسانیده شد و دولت نیز وام‌هایی جهت هزینه‌های اولیه به افراد پرداخت نمود، با این وجود این اقدام به علت فقدان سوددهی به اعضاء هیچ پیشرفتی نداشت.

شرکت ملی تأمین تعاونی‌ها:

شرکت ملی تأمین تعاونی‌ها نقطه اوجی بود برای سازمان‌های تعاونی که در سال ۱۹۶۱ به ثبت رسیده بودند. این شرکت به عنوان سازمان اصلی تعاونی‌های مزرعه‌داران،

بازاریابی کشاورزی:

فشارهای اقتصادی، کشاورزان را مجبور به فروش محصول خود در محل، بلافاصله پس از برداشت و در زمانی که قیمت‌ها در پایین‌ترین حد خود بود می‌کرد.

این فروشها به نفع خریدارانی بود که یا جزء طلبکاران و یا از مغازه‌داران محلی بودند. در اغلب موارد مقدار محصول به قدری کم است که حمل و نقل آن برای مزرعه‌داران مقرون به صرفه نیست همچنین مزرعه‌داران معمولاً از قیمت‌ها و نرخ بازار بی‌اطلاع می‌باشند که در نتیجه این امر به نفع بنگاه‌های دلالتی و حق‌العمل کاری که دائماً در جهت تسلط بر خریداران و تجار عمده در تلاش هستند و با زیرکی وزن و میزان محصول را به ضرر تولیدکننده زیر نفوذ خود دارند، تمام می‌شود.

هزینه‌های بسته‌بندی و بازاریابی محصول نیز بسیار کمرشکن است. نتیجتاً تولیدکنندگان فقیر ترجیح می‌دهند در روستاهای خود باقی بمانند و با وجود پائین بودن بهای فروش، محصول را در محل به فروش برسانند این عوامل بیانگر اختلاف درآمد تولیدکننده و قیمتی که مصرف‌کننده می‌پردازد نیز می‌باشد.

فدراسیون بازاریابی و عرضه:

فدراسیون بازاریابی و عرضه تعاونی‌های ایالتی پنجاب ساختاری سه بعدی دارد: در مرحله اصلی، شرکت‌های تعاونی روستایی

● اتحادیه تعاونی کشاورزی در سال ۱۹۶۱ به منظور هماهنگی و تسهیل فعالیت شرکت‌های کشاورزی شامل برنامه های تجاری و آموزشی آنان تشکیل شد. این اتحادیه، توسعه همه جانبه جامعه روستائی را از طریق افزایش درآمد فراهم نمود.

● پس از اجرای برنامه اصلاحات ارضی در سال ۱۹۷۲ در پاکستان، دولت تصمیم به تشویق گسترش مزارع تعاونی به عنوان وسیله‌ای برای توسعه کشاورزی در چارچوب شرایط زندگی روستایی گرفت.

● چند هزار شرکت تعاونی زنان در شهرها وجود دارد که پنجاه درصد آنها شرکت‌های پس انداز زنان معلم می‌باشد.

● شرکت تعاونی صنعتی دوچرخه سازی پاکستان سالانه بیش از دویست هزار دوچرخه با مارک رستم و سهراب تولید می‌کند.

● در پاکستان سه مؤسسه آموزشی تعاون که بیشتر در زمینه آموزش بازرسان و مدیران شرکت‌های تعاونی فعالیت می‌کنند وجود دارد. علاوه بر آن، یک دانشکده آموزشی تعاون تأسیس شده است.

شرکتهای بانوان:

زنان، کمک و یاور مردان خود در امر کشاورزی می‌باشند. معذالک با این اعتقاد که اگر سرپرست خانواده، عضوی از یک شرکت باشد، همه از آن منتفع می‌شوند و تمایلی به عضویت در شرکتهای تعاونی روستائی نشان نمی‌دهند. این امر بیانگر اینست که زنان روستائی با توجه به شرایط حاکم و نظم اجتماعی موجود، تا چندین دهه در آینده عضو شرکتهای کشاورزی نخواهند شد.

البته حدود چند هزار تایی شرکت تعاونی زنان در شهرها وجود دارد که ۵۰٪ آنها شرکتهای پس انداز و سپرده زنان معلم می‌باشد و اندوخته آنها معمولاً جهت رفع نیازهای خانواده در مواقع بروز فشار و تنگنای غیرعادی مصرف می‌شود. این شرکتها در آموزش مهارتهای فنی صنایع روستائی نیز سهم هستند و آموزش‌هایی از قبیل خیاطی، گلدوزی، بافندگی و درست کردن انواع مربا و صابون و غیره را بر عهده دارند. تعدادی نیز فروشگاه‌های کوچک مصرف‌کنندگان و یا بوفه‌هایی در مدارس دخترانه وجود دارد.

شرکت‌های صنعتی مردان

شرکت‌های تعاونی صنعتی برای گروهی از صنعتگران مرد به وجود آمده است. اعضاء این تعاونی‌ها ضمن افزایش سرمایه و دریافت وام، مواد اولیه و دیگر وسائل مورد نیاز خود را به قیمت عمده‌فروشی تهیه و تولیدات خود را بطور مشترک به فروش می‌رسانند. تقریباً حدود ۲۵۰۰ شرکت تولید ماشین‌های بافندگی دستی و برقی منسوجات، کالاهای چرمی و ورزشی، وسایل جراحی، مبلمان و وسایل فلزی و غیره وجود دارد. شرکت تعاونی صنعتی دوچرخه‌سازی پاکستان سالانه بیش از ۲۰۰۰۰۰ دوچرخه با مارک رستم و سهراب که بسیار هم معروف می‌باشد تولید می‌کند. شرکت تعاونی صنایع ورزشی پاکستان نیز تهیه و عرضه مواد اولیه برای اعضاء خود جهت ساختن کالاهای ورزشی برای فروش در

دولت طرحهای گوناگونی را برای تسهیل این امر مطرح کرده است، ولی به تنهایی قادر به حل و فصل مشکل نبوده است. راه حل این مسئله ایجاد شرکتهای تعاونی مسکن بود که ساختمانهای مطمئن‌تر و بهتری را که اعضاء به تنهایی قادر به تهیه آن نبودند برای آنان می‌ساخت.

با توجه به سیل مهاجرت میلیونها نفر از کشور هندوستان در زمان بوجود آمدن پاکستان، پیش‌بینی و تهیه مسکن در الویت قرار گرفت و شرکتهای تعاونی مسکن در کشور زیاد شدند. نظر به کمبود زمین در اطراف شهرها، دولت ضمن کمک به رد موانع مربوط به خانه‌سازی انفرادی، بیشتر توجه خود را معطوف به تشویق و کمک به آپارتمان‌سازی نمود و لزوم تشکیل شرکتهای تعاونی مسکن را بیش از پیش مورد تأکید قرار می‌داد.

بازاریابی و عرضه قرار دارند. این شرکتهای وابسته به فدراسیون تعاونیهای بازاریابی و عرضه منطقه‌ای که در مرحله دوم قرار دارند و عضو فدراسیون بازاریابی و عرضه ایالتی هستند، می‌باشند. در این مرحله، تعاونیها نیز می‌توانند به عنوان عضو پذیرفته شوند ولی به هیچ‌کس به صورت شخصی و فردی اجازه عضویت داده نمی‌شود.

هدف فدراسیون ایالتی ضمانت تأمین مایحتاجی از قبیل: بذر، سموم و پمپهای سمپاشی، تراکتور، کمباین و دیگر وسائل کشاورزی برای اعضاء و توسعه این خدمات برای آنها می‌باشد.

شرکتهای تعاونی مسکن:

نیاز به سرپناه با افزایش جمعیت و گسترش، فعالیتهای تجاری و صنعتی در شهرها و اطراف آنها بیشتر و شدیدتر شده است. اگرچه

هر ایالت اتحادیه‌ای به منظور توسعه، تبلیغ، آموزش و حمایت و حفاظت منافع شرکتهای تعاونی تأسیس گردید.

اتحادیه ملی تعاون پاکستان

عالی‌ترین سازمان نهضت تعاونی در پاکستان می‌باشد.

اتحادیه ملی تعاون پاکستان:

اتحادیه ملی تعاون پاکستان توسط اتحادیه بین‌المللی تعاون که به منظور ایجاد ارتباط با سازمان‌های ملی تعاون کشورهای مختلف بوجود آمده بود به ثبت رسید. این اتحادیه عالیترین سازمان نهضت تعاونی در پاکستان می‌باشد هدف آن حمایت، گسترش و نظارت بر فعالیت این نهضت و طرحهای مربوط به توسعه آن و ارزیابی نقش اجتماعی و اقتصادی تعاونیها با اجرای آموزشهای تعاونی و ایجاد انگیزه در تعاون‌گرایان و تعلیم اصول و مفاهیم تعاون، تدوین طرحها و روشها، برگزاری سیمینارها و کنفرانسها، معرفی و عرضه نهضت در سطوح ملی و بین‌المللی و مشاوره دولت در اخذ تصمیمات مهم و سیاستگذاری در این رابطه می‌باشد.

نقش دولت

دولت موظف به حمایت و کمک به گسترش و توسعه نهضت از طریق ادارات تعاونی و همچنین تأمین کمک‌های مالی به شکل مشارکت در سهام و اعطای وامهای تشویقی و حمایت از شرکتهای تعاونی زمین‌داران کوچک می‌باشد. علاوه بر اینها برگزاری سیمینارها و کنفرانسها درباره موضوعات تعاونی و تعیین کمیته‌ها و کمیسیونها برای اظهار نظر و ارائه توصیه‌هایی در موارد خاص و دادن ایده در موارد ویژه برعهده دولت است.

دولت همچنین باید قوانین تعاونی خاصی را به منظور اطمینان از گسترش و توسعه نهضت وضع و به مورد اجرا گذارد. ضروریست که دولت ضمن تقویت مالی تعاونیها، جلسات بحث و مباحثه با تعاون‌گرایان به منظور آگاهی از نقطه نظرهای آنان در امر سیاستگذاری داشته باشد و مقررات مربوط به نهضت را مورد ارزیابی قرار دهد.

ضروری است که دولت ضمن

تقویت مالی تعاونیها، جلسات بحث و گفتگو با تعاون‌گرایان

به منظور آگاهی از نقطه نظرهای آنان در امر سیاست‌گذاری

داشته باشد و مقررات مربوط به نهضت را مورد

ارزیابی قرار دهد.

شده است. این دانشکده دوره‌هایی برای بازآموزی افراد نیز تشکیل می‌دهد. مدیریت صحیح شرکت‌های تعاونی موفقیت آنان را تضمین می‌نماید. به همین خاطر، رهبری و مدیریت کارداران یک امر لازم و تعلیم، هدایت و کنترل آن امری ضروری می‌باشد. افرادی که به شرکت تعاونی می‌پیوندند، دیدگاههای گوناگون و برداشت‌های مختلفی از مسائل آنان متفاوت می‌باشد. لذا مدیران منتخب ایشان معمولاً در امور تجاری مهارت کافی ندارند و فاقد توانایی کافی جهت تدوین یک سیاست صحیح و زنده برای شرکت و نظارت بر عملیات تجاری آن می‌باشند. عدم وفاداری اعضا نیز اثر معکوس در کارآئی شرکت دارد.

اتحادیه‌های تعاونی:

دولت، نهضت تعاونی را با اهداف گوناگونی شروع کرد، اما توجه خود را به این امر که نهضت تعاون یک حرکت مردمی می‌باشد معطوف داشت. لکن تشخیص داد که کنترل و هدایت و نظارت آن باید تدریجاً به اعضا محول شود. اتحادیه‌های تعاونی بهترین محل برای اعمال چنین کنترلی شناخته شد و در

بازارهای جهانی را برعهده دارد. شرکت صنایع تعاونی، فدراسیونی متشکل از ۷۰ شرکت تعاونی صنعتی می‌باشد که بیشتر آنها را بافندگان تشکیل می‌دهند. هدف اصلی آنها تهیه مواد اولیه برای اعضا و بازاریابی تولیدات آنها است.

آموزش و تعلیم مدیریت:

کارکنان ستادی اداره تعاون، کارمندان دفتری و اعضای کمیته‌های شرکتهای تعاونی را در امور روزانه خود هدایت و یاری می‌نمایند. گرچه به اندازه کافی نیرو جهت تشکیل دوره‌های آموزشی وجود ندارد با این وجود، کارشناسان و کمک کارشناسان آموزش برای اعضا، کارکنان دفتری و دفترداران، دوره‌های کوتاه مدت مدیریت در مناطق روستائی برگزار می‌نمایند. سه مؤسسه آموزشی تعاون که بیشتر در زمینه آموزش بازرسان و دبیران و مدیران شرکتهای خدماتی و توسعه فعالیت می‌کنند، وجود دارد. علاوه بر همه اینها یک دانشکده آموزشی تعاونی که دوره‌هایی آزاد برای کمک دفترداران و بازرسان علی‌البدل، حسابداران، کارمندان حسابداری، مدیران مزارع و حساب‌رسان برگزار می‌نماید، تأسیس